

УДК 378

ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ БОРТПРОВІДНИКІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНЕ ЯВИЩЕ В НАУКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Радзівілова І.А., здобувач кафедри педагогіки
та психології професійної освіти
Національний авіаційний університет

У статті розглянуто різні підходи до розуміння сутності понять «готовність» і «готовність до професійної діяльності». Проаналізовано праці українських і зарубіжних науковців задля уточнення змісту й сутності готовності майбутніх фахівців різних спеціальностей до професійної діяльності. Визначена сутність поняття «готовність майбутніх бортпроводників до професійної діяльності».

Ключові слова: *готовність, стан особистості, майбутні бортпроводники, професійна діяльність, готовність майбутніх бортпроводників до професійної діяльності.*

В статье рассмотрены разные подходы к пониманию сущности понятий «готовность» и «готовность к профессиональной деятельности». Проанализированы работы украинских и зарубежных ученых для уточнения содержания и сущности готовности будущих специалистов разных специальностей к профессиональной деятельности. Определена сущность понятия «готовность будущих бортпроводников к профессиональной деятельности».

Ключевые слова: *готовность, состояние личности, будущие бортпроводники, профессиональная деятельность, готовность будущих бортпроводников к профессиональной деятельности.*

Radzivilova I.A. READINESS OF FUTURE FLIGHT ATTENDANTS TO PROFESSIONAL ACTIVITIES AS PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL PHENOMENON IN RESEARCH LITERATURE

In the article different approaches to understanding the concepts “readiness” and “readiness to professional activities” are given. The works by Ukrainian and foreign scientists for specifying the content and essence of future specialists’ readiness to professional activities are analyzed. The essence of the concept “readiness of future flight attendants to professional activities” is given.

Key words: *readiness, certain state of personality, future flight attendants, professional activities, readiness of future flight attendants to professional activities.*

Постановка проблеми. Актуальність проблеми вдосконалення підготовки майбутніх бортпроводників зумовлена потребою сучасного українського суспільства у висококваліфікованих фахівцях, готових до вдосконалення, самовдосконалення й самореалізації в майбутній професійній діяльності зокрема й у житті загалом, здатних не тільки планувати власну діяльність, а й відповідати за прийняті рішення та вчинки. Зважаючи на те що умови праці авіаційного персоналу суттєво відрізняються від умов, у яких працюють фахівці інших спеціальностей, дослідження, присвячені проблемі формування готовності майбутніх бортпроводників в авіаційних навчальних центрах до професійної діяльності, набувають особливого значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема формування готовності майбутніх фахівців різних спеціальностей до професійної діяльності розглядається в працях багатьох науковців (Н. Брижак [2], С. Будак [3], Н. Котенко [5], Я. Крупський [6], Г. Савченко [9], В. Ушмарова [10], Д. Швець [11]). Проте вивчення й узагальнення здобутків української та зарубіжної

педагогічної думки дає змогу стверджувати, що проблема формування готовності майбутніх бортпроводників до професійної діяльності ще не була предметом спеціальних досліджень.

Постановка завдання. Актуальність проблеми формування готовності майбутніх бортпроводників до професійної діяльності та її недостатнє наукове розроблення визначили мету й завдання статті, що полягають у визначенні сутності поняття досліджуваного феномена.

Виклад основного матеріалу дослідження. Теоретичний аналіз наукових доробок українських і зарубіжних учених дає нам змогу стверджувати про існування значної кількості різних підходів до трактування сутності понять «готовність» і «готовність майбутніх фахівців до професійної діяльності». Так, у Великому тлумачному словнику сучасної української мови В. Бусела подається таке визначення поняття «готовність»: «стан, що характеризує необхідне приготування, підготовку до чого-небудь; бажання зробити що-небудь» [4, с. 194].

У Великому тлумачному психологічному словнику А. Ребера «готовність» розгляда-

ється як стан, у якому людина готова здобути користь із певного досвіду [1, с. 200].

За редакцією В. Давидова, «готовність до діяльності» визначається як стан мобілізації всіх психофізіологічних систем людини, що забезпечує ефективне виконання певних дій у результаті оволодіння відповідним набором необхідних знань, умінь і навичок [8, с. 75].

М. Ярмаченко розуміє готовність як інтегральне особистісне явище, систему якостей особистості, яка забезпечує результативність діяльності спеціаліста, виконання ним визначених функцій, або як функціональний стан, що визначає успішність виконання професійних дій [7].

Оскільки наукове вивчення проблеми формування готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності, здійснене українськими й зарубіжними дослідниками, охоплює коло різних проблем, у їх розв'язанні виявляються різноманітні концептуальні підходи та розбіжності в інтерпретації досліджуваного феномена (Н. Брижак [2], С. Будак [3], Н. Котенко [5], Я. Крупський [6], Г. Савченко [9], В. Ушмарова [10], Д. Швець [11]). Так, у наукових працях Я. Крупського можна зустріти такі трактування сутності поняття «готовність до трудової діяльності»: 1) інтегральна особистісна освіта, що містить стійке прагнення до праці в цій галузі, наявність адекватних знань, умінь, навичок, а також комплекс індивідуально-типологічних, соціально-психологічних особливостей, що зумовлюють високу ефективність її професійного функціонування саме в цій галузі; 2) цілеспрямоване вираження особистості, що складається з її переконань, поглядів, стосунків, мотивів, почуттів, вольових та інтелектуальних якостей, знань, навичок, умінь, установ тощо [6, с. 10].

С. Будак під готовністю до професійної діяльності розглядає такий психофізичний стан фахівця, який володіє знаннями, вміннями, навичками, в якому він може негайно перейти до безпосереднього виконання своєї професійної діяльності [3].

Іншу думку висловлює Н. Котенко, яка досліджує проблему формування готовності до професійної діяльності майбутніх техніків галузі зв'язку. Готовність до професійної діяльності вчена розуміє як «гармонійне поєднання переконань, поглядів, мотивів, знань, умінь, навичок і досвіду, що сприяють успішному виконанню професійних завдань» [5, с. 28]. Готовність до професійної діяльності, на думку Н. Котенко, акумулює професійні знання, вміння й навички, необхідні для успішного виконання професійних обов'язків, а також певні риси

особистості. До цих рис учена зараховує переконання, здібності, інтереси, професійну пам'ять, мислення, увагу, працездатність, емоційність і моральний потенціал. Тобто вчена переконана, що майбутні фахівці готові до професійної діяльності, якщо володіють потрібним теоретичним матеріалом і практичними навичками для виконання того чи іншого завдання в межах обраної професії; здатні адекватно реагувати на ситуації, що виникають у процесі трудової діяльності; уміють знаходити підходи до розв'язання тих чи інших проблем; володіють комунікативними здібностями; а також уміють підтримувати своє фізичне здоров'я з урахуванням шкідливих факторів обраної професії [5].

Г. Савченко стверджує, що готовність майбутніх фахівців банківської справи до аналітичної діяльності засобами моделювання є інтегрованим особистісним утворенням, представленим єдністю мотиваційного, змістового, процесуального та рефлексивного компонентів, що забезпечують конструктивну взаємодію особистості з професійним середовищем шляхом отримання особистісно-значущого й адекватного вимогам соціуму результату аналітичної діяльності [9, с. 8].

Н. Брижак під готовністю майбутнього вчителя до краєзнавчої роботи з учнями початкової школи розуміє «особистісний стан майбутнього вчителя, з певними краєзнавчими знаннями, вміннями, навичками та переконаннями в необхідності організувати краєзнавчу роботу з учнями початкової школи» [2, с. 74].

С. Будак розглядає професійну готовність майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу як «інтегральне новоутворення особистості педагога, що характеризується сукупністю теоретичних, лінгвістичних, країнознавчих і методичних знань з іноземної мови; сформованістю іншомовних мовленнєво-комунікативних умінь і навичок спілкування з дітьми дошкільного віку; стратегій і тактик іншомовної поведінки, які забезпечують успішне навчання дітей іноземної мови; високий рівень ефективної професійної діяльності, а також сприяє подальшому самовдосконаленню й саморегуляції особистості педагога в його професійній діяльності» [3, с. 34].

В. Ушмарова, досліджуючи проблему формування готовності вчителів початкової школи до роботи з обдарованими учнями в системі неперервної педагогічної освіти, виявила певні відмінності в тлумаченні терміна «готовність». Так, перша відмінність у трактуванні готовності, що визначається настановою, спрямованою на виконання

деяких дій, припускає «наявність певних знань, умінь, навичок, а також готовність до протидії перешкодам, що виникають у ході виконання дії» [10, с. 68]. Друга відмінність полягає у «сформованості психологічних властивостей, без яких неможливе успішне оволодіння діяльністю» [10, с. 68]. До третьої відмінності вчена зараховує «активно-дієвий стан особи, установку на певну поведінку, мобілізацію сил для виконання завдання. Для готовності до дій потрібні знання, уміння, навички, налаштованість і рішучість зробити ці дії. Готовність до певного роду діяльності (гра, навчання, праця) передбачає певні мотиви і здібності» [10, с. 68]. Четверта відмінність відображає певний «факт, при якому організми краще пристосовуються до асоціювання певних поєднань стимулів і реакцій» [10, с. 69]. П'ята відмінність, на думку науковця, полягає у визначенні стану готовності до дії як поєднання чинників, що характеризують різні рівні і сторони готовності. Залежно від умов виконання домінуючої дії може визначитись одна зі сторін готовності до дії [10, с. 69].

В. Ушмарова розуміє готовність учителя початкової школи до роботи з обдарованими учнями як «інтегративне утворення, що є результатом цілеспрямованої підготовки вчителя до роботи з обдарованими учнями та виявляється в діалектичній єдності мотиваційного, когнітивного, діяльнісного, рефлексивно-особистісного структурних компонентів» [10, с. 118].

Д. Швець, вивчаючи проблему підготовки майбутніх офіцерів МВС України до охорони й забезпечення громадського порядку в процесі фахової підготовки, доходить висновку, згідно з яким готовність є «комплексним утворенням, що охоплює мотиваційну, когнітивну, діяльнісну та рефлексивну сфери майбутнього офіцера МВС, базується на ґрунтовних теоретичних і практичних знаннях про особливості охорони і забезпечення громадського порядку, проявляється у здатності усвідомлювати значимість майбутньої професійної діяльності з охорони і забезпечення громадського порядку, розкривається та удосконалюється при виконанні відповідних службово-професійних функцій» [11, с. 46]. Серед основних функцій готовності майбутніх офіцерів до охорони й забезпечення громадського порядку вчений виокремлює гностично-інформаційну, ціннісно-конструктивну, діяльнісно-інтегративну, формуально-розвивальну та аналітико-прогностичну [11, с. 45–46]. Так, оскільки, на думку науковця, гностично-інформаційна функція відображає пізнавальну спрямованість особистості правоохоронця та пов'язана зі створенням не-

обхідного інформаційного простору, що обумовлює розвиток необхідних соціальних відносин, її виявами є комплекс професійних знань, засвоєна система професійних умінь, а також творчі способи вирішення завдань [11, с. 45]. Мета ціннісно-конструктивної функції, що розкриває зміст знань про особливості майбутньої професійної діяльності, забезпечує засвоєння цих знань і формує уявлення про професійні завдання і способи прийняття рішень, полягає у визначенні вимог до професії правоохоронця. Крім того, науковець наголошує на тому, що саме ця функція виявляється в усвідомленні майбутнім офіцером сутності й соціальної значущості професії правоохоронця, наявності стійкого інтересу до майбутньої професійної діяльності, розумінні відповідальності за результати своєї праці. Діяльнісно-інтегративна функція, яка передбачає організацію виконання завдань практичного спрямування, виявляється в наявності в майбутніх офіцерів МВС високого рівня системного мислення та аналітичних здібностей, умінь самостійно приймати рішення за умов невизначеності. Сутність формуально-розвивальної функції полягає в активному впливі на процес розвитку й саморозвитку в майбутніх фахівців професійно важливих компетенцій, а аналітико-прогностична – в узагальненні та аналізі результатів професійної діяльності. Як зазначає Д. Швець, аналітико-прогностична функція виявляється в здатності майбутніх офіцерів МВС до прогностичної діяльності в професійній сфері, здатності коригувати власні дії, запобігати негативним наслідкам діяльності та усувати їх, а також здатності брати на себе відповідальність у складних ситуаціях, самостійно, творчо й ефективно приймати рішення [11].

Отже, проведений аналіз підходів до розуміння змісту й сутності готовності майбутніх фахівців різних спеціальностей дає нам змогу розглядати готовність майбутніх бортпровідників до професійної діяльності як певний стан особистості, у якому майбутні бортпровідники усвідомлюють значення власних можливостей, здатні використовувати набуті знання, уміння та навички, необхідні для успішного виконання професійних обов'язків, здатні брати на себе відповідальність у складних ситуаціях, правильно організувати власні дії, а також передбачати позитивні й негативні наслідки відповідно до прийнятих рішень.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, здійснений ґрунтовний теоретичний аналіз праць українських і зарубіжних учених дає нам підстави стверджувати, що наявні в науковій літературі підходи до ро-

зуміння сутності понять «готовність», «готовність до професійної діяльності», «готовність майбутніх фахівців до професійної діяльності» не є взаємовиключними, а доповнюють і поглиблюють уявлення про ці феномени як складні й багатогранні явища [10, с. 80]. Викладені підходи до визначення сутності понять «готовність» і «готовність майбутніх фахівців до професійної діяльності», а також ті, що залишилися поза нашою увагою, мають своїх прибічників. Ми, у свою чергу, розуміємо готовність майбутніх бортпровідників до професійної діяльності як певний стан особистості, у якому майбутні бортпровідники усвідомлюють значення власних можливостей, здатні використовувати набуті знання, уміння та навички, необхідні для успішного виконання професійних обов'язків, здатні брати на себе відповідальність у складних ситуаціях, правильно організовувати власні дії, а також передбачати позитивні й негативні наслідки відповідно до прийнятих рішень.

Перспективи подальших досліджень ми вбачаємо у визначенні структурних компонентів готовності майбутніх бортпровідників до професійної діяльності, виявленні та обґрунтуванні педагогічних умов формування готовності майбутніх бортпровідників до професійної діяльності, а також у розробленні технології формування майбутніх бортпровідників до професійної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Большой толковый психологический словарь : в 2 т. / пер. с англ. А. Ребер. – М. : Вече, 2003. – Т. 1. – 2003. – 592 с.
2. Брижак Н. Сутність та зміст поняття «готовність майбутніх учителів початкових класів до краєзнавчої роботи» у психолого-педагогічній літературі / Н. Брижак // Молодь і ринок. – 2016. – № 5(136). – С. 72–76.
3. Будак С.В. Формування готовності студентів до іншомовної діяльності з дошкільниками : [монографія зі спецпрактикумом] : у 2 кн. / С.В. Будак. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2008. – 288 с.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / укл. і ред. В.Г. Бусел. – К. : Ірпінь : ВТФ «Перун», 2004. – 1440 с.
5. Котенко Н.О. Формування готовності до професійної діяльності майбутніх техніків галузі зв'язку в процесі навчальних практик : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Н.О. Котенко. – Вінниця, 2013. – 277 с.
6. Крупський Я.В. Тлумачний словник з інформаційно-педагогічних технологій : [словник] / Я.В. Крупський, В.М. Михалевич. – Вінниця : ВНТУ, 2010. – 72 с.
7. Педагогічний словник / за ред. М.Д. Ярмаченка. – К. : Педагогічна думка, 2001. – 514 с.
8. Психологический словарь / под ред. В.В. Давыдова, А.В. Запорожца, Б.Ф. Ломова и др. – М. : Педагогика, 1983. – 448 с.
9. Савченко Г.О. Формування готовності майбутніх фахівців банківської справи до аналітичної діяльності засобами моделювання : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Г.О. Савченко. – Х., 2006. – 21 с.
10. Ушмарова В.В. Формування готовності вчителів початкової школи до роботи з обдарованими учнями в системі неперервної педагогічної освіти : [монографія] / В.В. Ушмарова. – Х. : Видавець Рожко С.Г., 2016. – 400 с.
11. Швець Д.В. Підготовка майбутніх офіцерів МВС України до охорони і забезпечення громадського порядку в процесі фахової підготовки : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Д.В. Швець. – К., 2016. – 225 с.